

комплекс спеціально-юридичних заходів, спрямованих на формування якісно нової, ефективної правової системи; 2) комплекс загально-соціальних заходів, спрямованих на поліпшення об'єктивних умов життя суспільства, на формування нового соціального середовища; 3) комплекс виховних заходів, спрямованих на виправлення деформацій правосвідомості і підвищення рівня правової культури населення [5, с. 27].

Таким чином, необхідна систематична робота з підвищення правової культури суспільства. Додержання закону стане вигіднішим, ніж його порушення, коли зміцниться надійність права, що означає, з одного боку захист набутих прав, а з іншого – можливість будь-якого громадянина, який не має юридичної освіти, знати свої права. Надійність права припускає також стабільність правопорядку і можливість передбачати зміст конкретних юридичних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьман А. П., Данильян О. Г. Основні завдання та напрямки оптимізації правового виховання в сучасній Україні / А. П. Гетьман, О. Г. Данильян // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2010. – № 3. – С. 86-93.
2. Загальна теорія держави і права / За ред. В. В. Копейчикова. – К., 2002. – 320 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
4. Волковицька Н. Поняття правової свідомості та її структури: теоретичні і методологічні проблеми дослідження / Н. Волковицька // Юридична Україна. – 2010 р. – № 2. – С. 28-33.
5. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства / С. Третяк // Право України. – 2005. – № 4. – С. 26-28.

Макеєва О. М.

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права

Дузь М. В.

студентка

Юридичний інститут

Національного авіаційного університету

м. Київ, Україна

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЕННЯ

У процесі розбудови правової держави та громадянського суспільства важливого значення набуває проблема зміцнення законності та правопорядку, подолання порушення правових норм, дотримання прав та свобод людини і громадянина. У сучасних умовах зростає роль права як регулятора суспільних

відносин, відтак постає необхідність зміцнення у суспільстві довіри до правових норм, підвищення рівня правової культури населення. У цьому контексті проблема правового нігілізму як крайньої форми прояву деформації правової свідомості стає однією із актуальних проблем юридичної науки, оскільки зазначене явище є результатом правової неосвіченості населення, непоінформованості щодо чинного законодавства, у тому числі й щодо власних прав та обов'язків. Прояви правового нігілізму у суспільному житті призводять до неефективності правової системи, створюють перешкоди у становленні сучасної, демократичної, правової держави, загострюють протиріччя, що виникають у кризові періоди розвитку українського суспільства. Детальне вивчення правового нігілізму та правового ідеалізму як системних явищ дає змогу виявити їх та визначити основні способи зниження їх рівня впливу на суспільство.

Правовий нігілізм як форма деформації правової свідомості виникає на певному історичному етапі розвитку суспільства, особливо посилюючись у кризові періоди, породжує зневажливе ставлення до права та його соціальної цінності, відкидає чинні правові норми та законодавчі приписи, заперечує доцільність існування правових інституцій, не пропонуючи натомість нічого нового.

Одним із перших вітчизняних юристів, що вивчав проблему правового нігілізму, був Б. О. Кістяківський. У сучасній українській юридичній науці різноманітним аспектам правового нігілізму приділяли увагу такі вчені, як В. Д. Бабкін, В. В. Головченко, В. В. Демічева, О. В. Зайчук, М. І. Козюбра, В. В. Копейчиков, Л. О. Махаренко, О. В. Макарова, Л. І. Мосієнко, В. В. Оксамитний, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, П. М. Рабінович, О. Ф. Скакун, В. В. Черней, О. І. Ющик.

Правовий нігілізм – явище, що виникає на певному історичному етапі розвитку суспільства та посилюється у кризові періоди, яке відкидає соціальну цінність права, культивує негативне ставлення до нього та належить до стійких проявів деформації правосвідомості населення, заперечуючи чинні правові норми та не пропонуючи нових перспектив суспільного розвитку.

Серед причин виникнення правового нігілізму вчені називають такі: соціальна криза, негативні політичні та економічні чинники у суспільстві; загострення непорозуміння між владою і народом, втрата довіри до державних органів і посадових осіб; недоліки правового виховання населення, недостатній рівень системного засвоєння суб'єктами права норм та зразків поведінки у правовій сфері; спотворене розуміння взаємодії принципів законності та доцільності у праві; правова пасивність громадян; недосконалість державної ідеології в правовій сфері; низький рівень підготовки та кваліфікації юристів-практиків; деформація професійної та правової свідомості посадових осіб державних органів; високий рівень латентної злочинності та корупції.

У науковій літературі існують два підходи до розуміння сутності правового нігілізму – класичний (традиційний) і новаторський. У рамках класичного підходу правовий нігілізм розглядається як деструктивний соціальний феномен, сутність якого – негативне ставлення до права, зневіра в його можливості вирішувати нагальні проблеми так, як того вимагає соціальна справедливість. Представники новаторського підходу вважають, що до існування цього явища призводить саме право через свою недосконалість. Правовий нігілізм

розглядається як специфічний соціальний орієнтир, який вказує напрямок негативних тенденцій у юридичній сфері і без якого стає неможливим пошук нових концепцій та ідеалів, а також шляхів вирішення проблем, що існують у суспільстві [1, с. 53].

Правовий нігілізм - це правосвідомість, побудована на тотальному запереченні будь-якої соціальної цінності права та його здатності бути дієвим засобом регулювання суспільних відносин [5, с. 238].

На думку О. Ф. Скакун, правовий нігілізм – вид деформації правосвідомості особи, суспільства, соціальної групи, що характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, запереченням значущості норм і принципів права або зневажливім до них ставленням, однак виключає злочинний намір [4, с. 105].

Л. О. Макаренко звертає увагу на правовий менталітет, оскільки він не тільки зберігає унікальні риси, зумовлені національними особливостями народів, а й містить руйнівні для теперішнього стану розвитку громадянського суспільства стереотипи, спираючись на звичаї та традиції минулого і відсутність в Україні власної державності. Правовий менталітет знаходиться у тісному зв'язку з поняттями правосвідомості та правової культури, але є більш фундаментальним і глибинним соціально-психологічним явищем, яке не піддається швидким змінам. Воно містить у собі вихідні етичні й культурно-історичні основи національної правової культури [3, с. 32].

Важливим на нашу думку, є удосконалення механізму подолання та уникнення даних негативних явищ та процесів. Як вважає О. В. Волошенко, механізм подолання правового нігілізму має складатися із трьох комплексних блоків заходів: 1) комплекс спеціально-юридичних заходів, спрямованих на формування якісно нової, ефективної правової системи; 2) комплекс загально-соціальних заходів, спрямованих на поліпшення об'єктивних умов життя суспільства, на формування нового соціального середовища; 3) комплекс виховних заходів, спрямованих на виправлення деформацій правосвідомості і підвищення рівня правової культури населення [2, с. 12].

Важливими на нашу думку, є правова освіта, правове виховання та самовиховання, правова соціалізація особистості, впровадження моральних та правових цінностей, розвиток правової ідеології у державі, врахування соціально-психологічних особливостей індивідів при розробці будь-яких нововведень, посилення гендерно чутливої політики, що позитивно впливатиме на зниження рівня правового нігілізму.

Отже, будь-яка системна правова реформа повинна поєднуватися з процесами морального оновлення суспільства та мати на меті суттєве посилення моральних засад права, глибоке розуміння його соціальної цінності. Надбані правові знання повинні стати ціннісними установками особи, її внутрішнім переконанням, й, відповідно, знайти своє відображення у вправній поведінці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурдоносова М. А. Правовий нігілізм: сутність та основні риси / М. А. Бурдоносова // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 4. – С. 53-58.

2. Волошенко О. В. Правовий нігілізм в пострадянському суспільстві : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.01 – Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень / О. В. Волошенко; Університет внутрішніх справ. – Х., 2000. – 26 с.
3. Макаренко О. Л. Гендерний менталітет: проблеми розуміння / Л. О. Макаренко // Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку: зб. матер. міжнар. наук. конф. (27-30 січня 2007 р., м. Косів). – К., 2004. – Вип. 8. – С. 32-39.
4. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. – 3-тє видання. / О. Ф. Скакун – К.: Алерта, 2012. – 524 с.
5. Теория государства и права: Учеб. пос. / Кол. авторов; Под ред. Е. И. Темнова. — М. КНОРУС, 2007. – 384 с.

Мацелюх І. А.

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри історії права та держави юридичного факультету

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА У РУСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Екологічні проблеми сьогодення є новим фронтом боротьби людства за своє виживання. У переломний період, пов'язаний із розпадом радянського Союзу і становленням на його руїнах незалежних держав, вченими екологами були чітко виписані рекомендації для усунення недоліків щодо природоохоронної сфери, а саме: у царині економічній пропонувалося встановити штрафні санкції для підприємств за користування природними ресурсами, за викиди забруднюючих речовин у оточуюче середовище; податкові пільги підприємствам, що використовують екологічно безпечні технології; в організаційній сфері пропонувалося обов'язкова екологічна експертиза усіх проєктів, продукції машинобудування та інших промислових підприємств, ухвалених державних програм розвитку атомної енергетики, хімізації сільського господарства, екологічна паспортизація підприємств; у виховній сфері рекомендувалося організація безперервного екологічного виховання, підготовка та перепідготовка кадрів екологічного профілю керівників підприємств установ тощо [1, с. 50]. Одна частина із пропонованих вченими заходів залишилася не витребуваною через ліквідацію командно-адміністративної системи управління народного господарства, інша – через появу різноманітних форм власності, а ще частина залишилася актуальною і до нині.

Відтак, постає необхідність поглянути на те, який спадок залишила нам практика правового регулювання, використання, привласнення та споживання людьми природних ресурсів, охорони середовища свого проживання; як